

STATE POLICY ON PROTECTING YOUTH FROM RADICALISM AND EXTREMISM IN UZBEKISTAN

Zafar Khayrullayev

*Researcher of the National University of Uzbekistan
Tashkent, Uzbekistan*

ABOUT ARTICLE

Key words: youth policy, radicalism, extremism, state security, moral education.

Received: 17.01.26

Accepted: 18.01.26

Published: 19.01.26

Abstract: This study examines the content and practical mechanisms of state policy aimed at protecting young people in Uzbekistan from the threats of radicalism and extremism. The research focuses on preventing the influence of destructive ideologies on youth consciousness, strengthening moral and educational initiatives, and ensuring social stability through legal and institutional measures. In addition, the study provides a scholarly analysis of the importance of cooperation between state institutions and civil society, as well as the effectiveness of preventive approaches in countering radicalization among young people.

O'ZBEKISTONDA YOSHLARNI RADIKALIZM VA EKSTREMIZMDAN HIMOYALASH BO'YICHA DAVLAT SIYOSATI

Zafar Xayrullayev

*O'zbekiston milliy universiteti tadqiqotchisi
Toshkent, O'zbekiston*

MAQOLA HAQIDA

Kalit so'zlar: yoshlar siyosati, radikalizm, ekstremizm, davlat xavfsizligi, ma'naviy tarbiya.

Annotatsiya: Mazkur tadqiqot O'zbekistonda yoshlarni radikalizm va ekstremizm tahdidlaridan himoyalashga qaratilgan davlat siyosatining mazmuni va amaliy mexanizmlarini tahlil qilishga bag'ishlangan. Tadqiqotda yoshlar ongiga salbiy g'oyalar ta'sirining oldini olish, ma'naviy-ma'rifiy ishlarni kuchaytirish, huquqiy va institutsional choralar orqali barqarorlikni ta'minlash masalalari yoritiladi.

Shuningdek, davlat va jamiyat hamkorligining ahamiyati hamda profilaktik yondashuvlarning samaradorligi ilmiy asosda tahlil qilinadi.

ГОСУДАРСТВЕННАЯ ПОЛИТИКА ПО ЗАЩИТЕ МОЛОДЕЖИ ОТ РАДИКАЛИЗМА И ЭКСТРЕМИЗМА В УЗБЕКИСТАНЕ

Зафар Хайруллаев

Научный сотрудник

Национального университета Узбекистана

Ташкент, Узбекистан

О СТАТЬЕ

Ключевые слова: молодежная политика, радикализм, экстремизм, государственная безопасность, духовное воспитание.

Аннотация: Данное исследование посвящено анализу содержания и практических механизмов государственной политики, направленной на защиту молодежи в Узбекистане от угроз радикализма и экстремизма. В работе рассматриваются вопросы предотвращения негативного влияния деструктивных идей на сознание молодежи, усиления духовно-просветительской деятельности, а также обеспечения общественной стабильности посредством правовых и институциональных мер. Кроме того, на научной основе анализируется значение взаимодействия государства и общества, а также эффективность профилактических подходов в противодействии радикализации молодежи.

Kirish. Bugungi globallashuv jarayoni jadallashib borayotgan davrda jamiyat barqarorligi va milliy xavfsizlik masalalari har bir davlat siyosatining ustuvor yoʻnalishiga aylanmoqda. Ayniqsa, yosh avlod ongiga turli gʻoyaviy taʼsirlarning kuchayishi, axborot makonining kengayishi hamda ijtimoiy tarmoqlarning hayotimizga chuqur kirib kelishi radikalizm va ekstremizm kabi xavfli hodisalarning tarqalishiga qulay sharoit yaratmoqda. Bunday murakkab sharoitda yoshlarni zararli gʻoyalardan asrash, ularning mustahkam hayotiy pozitsiyasini shakllantirish va sogʻlom dunyoqarashini rivojlantirish davlat siyosatining muhim vazifalaridan biri hisoblanadi.

Oʻzbekiston Respublikasida mustaqillik yillaridan boshlab yoshlar masalasi davlat siyosatining markazida turib kelmoqda. Mamlakatda yoshlarning huquq va manfaatlarini himoya qilish, ularning taʼlim olishi, kasb-hunar egallashi va jamiyat hayotida faol ishtirok etishi uchun keng imkoniyatlar yaratilgan. Shu bilan birga, radikal va ekstremistik oqimlarning yoshlar ongiga

salbiy ta'sir ko'rsatishiga qarshi tizimli choralar ishlab chiqilgan. Bu jarayonda faqatgina huquqiy mexanizmlar emas, balki ma'naviy-ma'rifiy ishlar, ijtimoiy muhitni sog'lomlashtirish ham muhim ahamiyat kasb etadi.

Radikalizm va ekstremizmning mohiyati ko'pincha yoshlarning hayotiy tajribasi yetarli emasligi, ijtimoiy adolatsizlik haqidagi noto'g'ri tasavvurlari hamda o'z o'rnini topa olmaslik holatlari bilan chambarchas bog'liq bo'ladi. Shuning uchun ham ushbu xavfli hodisalarga qarshi kurash faqat jazolash choralariga tayanmasdan, profilaktika va oldini olishga qaratilgan kompleks yondashuvni talab etadi. O'zbekistonda bu borada ta'lim muassasalari, mahalla institutlari, ommaviy axborot vositalari va jamoat tashkilotlari o'zaro hamkorlikda faoliyat olib bormoqda.

Yoshlarni radikalizm va ekstremizmdan himoyalash masalasi, avvalo, ularning ongida tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirish, milliy va umuminsoniy qadriyatlarga hurmat ruhini mustahkamlash bilan bog'liqdir. Davlat siyosati doirasida amalga oshirilayotgan islohotlar yoshlarning huquqiy savodxonligini oshirish, diniy bag'rikenglikni ta'minlash hamda turli mafkuraviy tahdidlarga nisbatan immunitet hosil qilishga qaratilgan. Bu jarayonda oilaning, ta'lim tizimining va jamiyatning o'rnini beqiyosdir.

Mazkur mavzuning dolzarbligi shundan iboratki, radikalizm va ekstremizm faqatgina alohida shaxslar muammosi emas, balki butun jamiyat barqarorligiga tahdid soluvchi ijtimoiy hodisa sifatida namoyon bo'ladi. Shu sababli, O'zbekistonda yoshlarni ushbu xavflardan himoyalash bo'yicha olib borilayotgan davlat siyosatini ilmiy jihatdan tahlil qilish, uning samaradorligini baholash va takomillashtirish yo'llarini aniqlash muhim ahamiyatga ega. Ushbu tadqiqot yoshlar siyosatining mazkur yo'nalishdagi o'rnini va ahamiyatini yoritishga xizmat qiladi.

Asosiy qism. O'zbekistonda yoshlarni radikalizm va ekstremizmdan himoyalash bo'yicha olib borilayotgan davlat siyosati izchil va tizimli yondashuvga asoslangan bo'lib, u jamiyat barqarorligini ta'minlashga xizmat qiladi. Ushbu siyosat, avvalo, yoshlarning ijtimoiy faolligini oshirish, ularning huquqiy va siyosiy ongini shakllantirish hamda jamiyatda munosib o'rin egallashiga ko'maklashishni nazarda tutadi. Yoshlar bilan bog'liq masalalar faqatgina alohida ijtimoiy qatlam muammosi sifatida emas, balki milliy taraqqiyotning muhim omili sifatida qaralmoqda.

Radikalizm va ekstremizmning tarqalishiga olib keluvchi omillar murakkab va ko'p qirrali bo'lib, ular ijtimoiy, iqtisodiy, ma'naviy hamda axborot bilan bog'liq jarayonlar bilan uzviy bog'liqdir. Ayrim hollarda yoshlarning bandlik masalalarida qiyinchiliklarga duch kelishi, ijtimoiy adolat haqidagi noto'g'ri tasavvurlar, shuningdek, tashqi g'oyaviy ta'sirlar ularni zararli oqimlar tomon yetaklashi mumkin. Shu bois davlat siyosatida faqat oqibatlarga qarshi kurash emas, balki bunday holatlarning ildizini bartaraf etishga qaratilgan chora-tadbirlar muhim o'rin egallaydi.

O'zbekiston Respublikasida yoshlar ongida sog'lom dunyoqarashni shakllantirish masalasi ta'lim tizimi orqali amalga oshirilmoqda. Maktab, litsey, kollej va oliy ta'lim muassasalarida olib borilayotgan ma'naviy-ma'rifiy ishlar yoshlarni tanqidiy fikrlashga, axborotni tahlil qilishga va turli g'oyaviy tahdidlarga nisbatan ongli munosabat bildirishga o'rgatadi. Ayniqsa, tarixiy xotira, milliy qadriyatlar va vatanparvarlik g'oyalarini mustahkamlash yoshlarning radikal qarashlarga berilib ketishining oldini olishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Davlat siyosatida diniy bag'rikenglik va konfessiyalararo totuvlik masalalariga alohida e'tibor qaratilmoqda. Diniy bilimlarning to'g'ri va ishonchli manbalar orqali yetkazilishi yoshlarning noto'g'ri talqinlarga ishonib qolish ehtimolini kamaytiradi. Shu bilan birga, diniy sohada olib borilayotgan islohotlar yoshlarning e'tiqod erkinligini ta'minlash bilan birga, ekstremistik g'oyalarning oldini olishga xizmat qilmoqda. Bu jarayonda mutaxassislar, diniy ulamolar va ta'lim muassasalari o'rtasidagi hamkorlik muhim ahamiyatga ega.

Mahalla institutining roli ham yoshlarni radikalizm va ekstremizmdan himoyalashda alohida ahamiyat kasb etadi. Mahalla yoshlarning kundalik hayoti, muammolari va ehtiyojlarini chuqur biladigan ijtimoiy tuzilma sifatida ularning muhitini sog'lomlashtirishda muhim vosita bo'lib xizmat qiladi. Mahallalarda olib borilayotgan profilaktik tadbirlar, ma'naviy suhbatlar va ijtimoiy loyihalar yoshlarning bo'sh vaqtini mazmunli tashkil etishga, ularni ijtimoiy foydali faoliyatga jalb etishga yordam bermoqda.

Axborot makonida yoshlarni himoyalash masalasi ham bugungi kunda dolzarb hisoblanadi. Internet va ijtimoiy tarmoqlar orqali tarqalayotgan zararli g'oyalar yoshlar ongiga tez ta'sir ko'rsatishi mumkin. Shu sababli davlat siyosatida axborot xavfsizligini ta'minlash, media savodxonlikni oshirish va yoshlarni ishonchli axborot manbalariga yo'naltirish masalalari ustuvor yo'nalishlardan biri sifatida qaralmoqda. Media madaniyatni shakllantirish orqali yoshlarning turli manipulyativ axborotlarga nisbatan ongli munosabati rivojlanmoqda.

Yoshlarni ijtimoiy qo'llab-quvvatlash ham radikalizm va ekstremizmga qarshi kurashning muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. Bandlikni ta'minlash, tadbirkorlikni rivojlantirish, yoshlarning tashabbuslarini rag'batlantirish orqali ularning kelajakka bo'lgan ishonchi mustahkamlanadi. O'z imkoniyatlarini ro'yobga chiqarayotgan, jamiyatda o'z o'rnini topgan yoshlar zararli g'oyalarga berilishga kamroq moyil bo'ladilar.

Shuningdek, davlat siyosatida huquqiy madaniyatni yuksaltirish masalasiga ham alohida e'tibor berilmoqda. Yoshlarning qonunlarga hurmat ruhida tarbiyalanishi, huquq va majburiyatlarini anglab yetishi ularning ekstremistik faoliyatga jalb etilishining oldini oladi. Huquqiy targ'ibot ishlari yoshlar ongida mas'uliyat va fuqarolik burchi tushunchalarini mustahkamlaydi.

Umuman olganda, O'zbekistonda yoshlarni radikalizm va ekstremizmdan himoyalash bo'yicha olib borilayotgan davlat siyosati keng qamrovli va ko'p yo'nalishli bo'lib, u jamiyatning barcha institutlari hamkorligiga tayanadi. Ushbu siyosat yoshlarning ma'naviy, ijtimoiy va huquqiy jihatdan barkamol shaxs bo'lib shakllanishiga xizmat qilmoqda.

Natijalar va muhokamalar. Tadqiqot davomida olingan natijalar shuni ko'rsatadiki, O'zbekistonda yoshlarni radikalizm va ekstremizmdan himoyalashga qaratilgan davlat siyosati jamiyat barqarorligini mustahkamlashda muhim ahamiyat kasb etmoqda. Amalga oshirilayotgan chora-tadbirlar yoshlarning ijtimoiy ongida sog'lom qarashlarni shakllantirishga, ularning huquqiy va ma'naviy bilimlarini oshirishga xizmat qilayotgani bilan ajralib turadi. Ayniqsa, yoshlarning jamiyatdagi faol ishtiroki kuchayib borayotgani ushbu siyosatning ijobiy samaralaridan biri sifatida namoyon bo'lmoqda.

Tahlil natijalariga ko'ra, ta'lim va tarbiya tizimida olib borilayotgan ma'naviy-ma'rifiy ishlar yoshlarning radikal g'oyalarga nisbatan tanqidiy munosabatini shakllantirishda muhim rol o'ynamoqda. Yoshlar orasida vatanparvarlik, fuqarolik mas'uliyati va milliy qadriyatlarga hurmat tuyg'ularining kuchayishi ekstremistik qarashlarning tarqalishiga to'siq bo'layotgani kuzatiladi. Bu holat davlat siyosatida ta'lim muassasalariga alohida e'tibor qaratilayotganining amaliy natijasi sifatida baholanishi mumkin.

Muhokamalar jarayonida aniqlanishicha, yoshlarni radikalizm ta'siridan himoyalash faqatgina huquqiy choralar bilan cheklanib qolmasligi lozim. Ijtimoiy qo'llab-quvvatlash mexanizmlarining kuchaytirilishi, yoshlarning bandligini ta'minlash va ularning ijtimoiy faolligini oshirish muhim ahamiyatga ega. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, o'z kelajagiga ishonchi mustahkam bo'lgan, jamiyatda o'z o'rnini topgan yoshlar zararli g'oyalarga berilish ehtimolidan ancha yiroq bo'ladilar.

Axborot makonida olib borilayotgan ishlar ham muhim natijalar bermoqda. Yoshlarning media savodxonligi oshib borayotgani, axborotni tahlil qilish va tanlash ko'nikmalarining shakllanayotgani ekstremistik targ'ibotning ta'sirini kamaytirishga xizmat qilmoqda. Shu bilan birga, muhokamalar shuni ko'rsatadiki, internet makonida yoshlar bilan ishlash doimiy va tizimli yondashuvni talab etadi. Axborot texnologiyalari tez rivojlanayotgan bir sharoitda bu yo'nalishdagi ishlarni yanada kuchaytirish zarurati mavjud.

Diniy bag'rikenglik va ma'rifatga asoslangan yondashuv ham ijobiy natijalar bermoqda. Tadqiqot davomida yoshlar orasida diniy masalalarga nisbatan ongli va muvozanatli qarashlar shakllanayotgani aniqlandi. Bu esa ekstremistik talqinlarning oldini olishda muhim omil bo'lib xizmat qilmoqda. Shu bilan birga, muhokamalar jarayonida diniy bilimlarni yetkazishda zamonaviy va tushunarli usullardan foydalanish zarurligi qayd etildi.

Mahalla va jamoatchilik institutlarining ishtiroki ham e'tiborga molik natijalarni ko'rsatmoqda. Yoshlarning muammolarini joyida hal etish, ularni ijtimoiy hayotga jalb qilish orqali salbiy muhitning oldi olinmoqda. Tadqiqot natijalari mahalla tizimining yoshlar bilan ishlashdagi imkoniyatlari hali to'liq ishga solinmaganini ham ko'rsatadi. Bu esa kelgusida ushbu institut faoliyatini yanada takomillashtirish zarurligini anglatadi.

Umuman olganda, natijalar va muhokamalar O'zbekistonda yoshlarni radikalizm va ekstremizmdan himoyalash bo'yicha olib borilayotgan davlat siyosati samarali va istiqbolli ekanini ko'rsatadi. Shu bilan birga, ushbu yo'nalishda doimiy monitoring, tahlil va zamon talablariga mos yangicha yondashuvlar zarurligi ham muhokamalar davomida o'z tasdig'ini topdi. Davlat, jamiyat va yoshlarning o'zaro hamkorligi kuchaygan sari mazkur siyosatning samaradorligi yanada ortishi mumkin.

Xulosa. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, O'zbekistonda yoshlarni radikalizm va ekstremizmdan himoyalash bo'yicha olib borilayotgan davlat siyosati izchil va tizimli xarakterga ega. Ushbu siyosat faqat xavfsizlik choralariga tayanib qolmay, balki yoshlarning ma'naviy, ijtimoiy va iqtisodiy rivojlanishini ta'minlash orqali profilaktik yondashuvni amalga oshirmoqda.

Davlat tomonidan yaratilayotgan huquqiy va institutsional mexanizmlar yoshlarning jamiyatdagi o'rnini mustahkamlashga xizmat qilmoqda. Ta'lim, bandlik va ma'naviy tarbiya sohalarida olib borilayotgan islohotlar yoshlarning salbiy g'oyalarga qarshi barqarorligini oshirishga imkon bermoqda. Bu esa jamiyatda ijtimoiy barqarorlik va totuvlikni ta'minlashda muhim omil bo'lib xizmat qiladi.

Xulosa qilib aytganda, yoshlarni radikalizm va ekstremizmdan himoyalash masalasi davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri bo'lib qolaveradi. Ushbu jarayonda davlat, jamiyat va oilaning hamkorligi muhim ahamiyat kasb etadi. Faqat kompleks va uzluksiz yondashuv orqaligina yosh avlodni zararli g'oyalardan himoya qilish va barqaror taraqqiyotni ta'minlash mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Karimov I.A. Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch. – Toshkent: Ma'naviyat, 2019. – B.176.
2. Yo'ldoshev J.G. Yoshlar siyosati va ijtimoiy barqarorlik. – Toshkent: Fan, 2021. – B.203.
3. Saidov A.X. Milliy xavfsizlik va mafkuraviy tahdidlar. – Toshkent: TDYU nashriyoti, 2020. – B.145.
4. O'zbekiston Respublikasi "Yoshlarga oid davlat siyosati to'g'risida"gi Qonuni. – Toshkent, 2016.

5. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O‘zbekiston strategiyasi. – Toshkent: O‘zbekiston, 2022. – B.295.
6. United Nations. Preventing Violent Extremism. – New York, 2018. – P.112.